

پیش بینی گرایش به اعتیاد بر اساس میزان پرخاشگری و ابراز وجود در دانشجویان

مهرداد حاجی حسنی^۱، عبدالله شفیع آبادی^۲، فهیمه پیرساقی^۳، محراب بشیرپور^۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۶/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۵/۰۴

چکیده

مقدمه: هدف اصلی پژوهش حاضر پیش بینی گرایش به اعتیاد بر اساس میزان پرخاشگری و ابراز وجود در دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی بوده است. **روش:** این پژوهش از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی تهران بود که به روش نمونه گیری در دسترس ۱۵۰ دانشجو انتخاب شد. جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه های پرخاشگری اهواز، پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی و نیز پرسشنامه آمادگی به اعتیاد زرگری استفاده شد. **یافته ها:** نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که رابطه بین متغیرهای پرخاشگری و ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد معنادار می باشد. نتایج رگرسیون چند متغیری نشان داد که ترکیب خطی پرخاشگری و ابراز وجود توان پیش بینی آمادگی به اعتیاد را دارا می باشند. **نتیجه گیری:** گرایش به اعتیاد بر اساس متغیرهای پرخاشگری و ابراز وجود قابل پیش بینی است.

کلید واژه ها: پرخاشگری، ابراز وجود، آمادگی به اعتیاد، دانشجو

۴۱
41

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده دانشگاه علامه طباطبایی تهران. پست الکترونیک:

mehrdadhajhasani@yahoo.com

۲. استاد گروه مشاوره دانشگاه علامه طباطبایی تهران

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده دانشگاه علامه طباطبایی

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه دانشگاه علامه طباطبایی

مقدمه

وابستگی به مواد یا اعتیاد به مواد مخدر در همه مشاغل، سطوح تحصیلی و طبقه اقتصادی و اجتماعی دیده می شود و اختصاص به افراد و اقشار خاصی ندارد. با توجه به شیوع بالای وابستگی به مواد و دشواری های درمان آن، تلاش در جهت شناسایی عوامل خطر ابتلا به این مشکل در جمعیت های مختلف بسیار ضروری می باشد. مصرف الکل، سیگار و مواد یکی از پیامدهای اعتیاد آور و خطر ساز است که با بسیاری از رفتارها و تحولات دوره جوانی در ارتباط است و خطری جدی برای زندگی فردی و رشد جامعه محسوب می شود. در ارتباط با گرایش به مواد مخدر، زنان در اغلب جوامع از جمله گروه های پر خطر محسوب می شوند (اندرسون، ۱۹۹۸، به نقل از قاضی نژاد و ساوالان پور، ۱۳۸۸). در جهان پیشرفت زیادی در درک این اختلالات و یافتن مناسب ترین راه پیشگیری و درمان های آن ایجاد شده است، اما از انجام تحقیق بر زنان تا دو دهه پیش غفلت شده بود. بیشتر مداخلات مربوط به سوء مصرف مواد که تا کنون طراحی و اجرا شده اند، به طور قابل ملاحظه ای بر اساس ویژگی ها و نیازهای مردان شکل گرفته اند (لشنر^۱، ۱۹۹۸). دفتر مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد^۲ (۲۰۰۸) شمار مصرف کنندگان مواد مخدر را در بین جمعیت ۶۴-۱۵ ساله سراسر جهان، ۲۰۸ میلیون یا ۰/۰۵ کل جمعیت جهان برآورد نموده است. برخی گزارش های ارائه شده در کشور ما شمار مصرف کنندگان مواد را نزدیک به ۱/۸ تا ۳/۳ میلیون نفر اعلام کرده اند (مکری، ۱۳۷۱)، به نقل از اورکی، (۱۳۸۹). تصور اکثر افراد جامعه در مورد اعتیاد این است که سوء مصرف مواد مخدر عمدتاً پدیده ای مردانه است اما بر اساس دلایل متعدد اعتیاد زنان از اهمیت فوق العاده ای در مقایسه با اعتیاد مردان داشته و زوایای آن به دلایل گوناگون از جمله ابا داشتن زنان جهت مراجعه به مراکز ترک و نوع نگاه جامعه به زن معتاد پنهان باقی مانده است. بر اساس یک مطالعه انجام شده در شیراز در سال ۱۳۸۴ از ۲۹۲ فرد مورد مطالعه

1. Leshner

2. United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention

۱۸ درصد آنها زنان با متوسط سن ۳۰ سال و به روش مصرف مواد غیر تزریقی به اعتیاد مبتلا شده بوده‌اند (نجاری، ۱۳۸۶). شیوع مصرف مواد افیونی در دختران دانشجو و دانش آموز نادر است، ولی مصرف گاه به گاه الکل در این دو گروه شیوع داشته و مصرف گاه به گاه حشیش در دانشجویان دختر نادر به نظر نمی‌رسد. بعضی از مطالعات تفاوت معناداری بین دانشکده‌های مختلف، از نظر شیوع مصرف الکل و مواد مشاهده کرده‌اند مانند مطالعه‌ای که روی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران انجام شده و در دانشجویان دانشکده هنر میزان مصرف بیشتری گزارش شده است (رضوانیان، ۱۳۸۷). به طور کلی، تفاوت‌ها و شباهت‌های الگوی سوء مصرف مواد بین زنان و مردان به خوبی شناخته نشده است. در کشور ما به خصوص یافته‌ها نشان می‌دهد که عوامل موثر بر شروع اعتیاد در زنان متفاوت است. به عنوان مثال میانگین سن شروع مصرف مواد در زنان حدود ۶ سال بیشتر از مردان بوده و معمولاً در میانه سنین جوانی است و نسبت بیشتری از زنان در مقایسه با مردان از طریق اعضای خانواده به خصوص همسر با مواد آشنا می‌شوند (رزاقی، رحیمی، محمدی و حسینی، ۱۳۷۹). دلایل مختلفی برای گرایش به انواع مواد مخدر وجود دارد. برخی افراد برای پذیرفته شدن در جامعه به سمت مواد می‌روند و برخی دیگر سعی می‌کنند خود را رشد یافته‌تر و بزرگتر جلوه دهند و برخی برای تسکین خود به مواد پناه می‌برند (جسور^۱ ۱۹۸۴، به نقل از ابوالقاسمی، محمودی و سلیمانی، ۱۳۸۸).

با مطالعه پژوهش‌های گذشته به نظر می‌رسد که متغیرهایی چندی از جمله پرخاشگری و ابراز وجود رابطه نزدیکی با گرایش به مواد در هر دو جنس مرد و زن می‌تواند داشته باشد. اولین متغیری که در این تحقیق، رابطه آن با گرایش به اعتیاد بررسی می‌شود پرخاشگری است. پژوهش‌گران مختلف نشان داده‌اند که الگوی آموخته شده‌ی کنار آمدن، نقش مهمی در مصرف مواد ایفا می‌کند. کودکانی که سرشت ویژه‌ای مثل

انگیزش زیاد دارند، ممکن است وقتی در موقعیت حل مساله‌ای قرار می گیرند، خشم و درماندگی بیشتری را احساس کنند و بنابراین تمایل بیشتری داشته باشند تا از مواد برای کنار آمدن با چنین هیجان‌هایی استفاده کنند (فرانکن^۱، ترجمه شمس، محمودی، و امامی‌پور، ۱۳۸۴). ایچ نیو^۲ (۱۹۸۵) در پژوهشی نشان داد افرادی که شکست و ناکامی را تجربه کرده اند، ممکن است احساسات خشمگینانه شان را در فعالیت های بزهکارانه و سوء مصرف مواد بروز دهند. بنابراین به نظر می رسد که رفتارهای مشکل ساز در نتیجه پاسخ های مقابله ای ناکارآمد به اضطراب و خشم به ویژه ابراز شدید و کنترل نشده خشم ایجاد می شوند و خشم می تواند نقش میانجی را برای به راه انداختن پاسخ های مقابله ای غیر انطباقی به صورت اعمال بزهکارانه (از قبیل مصرف مواد و...) بازی کند (اسپیلبرگر و ساراسون^۳، ۲۰۰۵). تحقیقات باشمن^۴ (۱۹۹۷) از مهمترین پژوهش هایی می باشد که نشان داده است بین پرخاشگری و اعتیاد به مواد همبستگی بالایی وجود دارد. نتایج تحقیق حیات بخش، ناجمان، ویلیام، بور و اوکالاگان^۵ (۲۰۰۹) نشان می دهد که از بین عوامل پیش بینی کننده گرایش به مواد، پرخاشگری از اهمیت زیادی برخوردار می باشد. ویلز، واکارو و مک نامارا^۶ (۱۹۹۴) در پژوهش خود تحت عنوان تجربه جویی، خطرپذیری و سازه‌های مرتبط با آن، به عنوان پیش بینی‌های مصرف مواد در نوجوانی، ۴۵۷ نوجوان را با استفاده از پرسش‌نامه آیزنگ مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که عدم کنترل رفتاری، تکانش‌گری، خشم، هیجان خواهی و خطرپذیری با مصرف مواد همبستگی دارند. ایپستن، بوتوین، دیاز، ویلامز و گریفین^۷ (۲۰۰۰) در تحقیقی ۵۱۷ نوجوان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که پرخاشگری و رفتارهای ناسازگارانه با شروع مصرف مواد ارتباط دارد.

1. Franken
2. Agnew
3. Spielberger & Sarason
4. Bushman
5. Hayatbakh, Najman, Williams, Boor & O Callaghan
6. Wills, Vaccaro & Mcnamara
7. Epstien, Botvin, Diaz, Willams & Griffin

جف^۱ (۲۰۰۵) در بررسی رابطه ی بین پرخاشگری و مصرف مواد افیونی نتیجه گرفت که پرخاشگری با مصرف مواد افیونی همبستگی مثبت دارد. نتایج تحقیق ساتسیولگ و اریم^۲ (۲۰۰۹) نشان داد که بین پرخاشگری و گرایش به الکل رابطه معنادار وجود دارد. همچنین در تحقیقی که مهرابی زاده، فتحی و شهنی (۱۳۸۷) به منظور بررسی افسردگی، هیجان خواهی، پرخاشگری، سبک های دلبستگی و وضعیت اقتصادی- اجتماعی به عنوان پیش بینی های وابستگی به مواد مخدر در نوجوانان پسر شهر اهواز انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که وابستگی به مواد مخدر بر اساس متغیر های نام برده قابل پیش بینی می باشند. متغیر دومی که در این تحقیق به عنوان پیش بینی کننده آمادگی به اعتیاد در نظر گرفته شده است، ابراز وجود می باشد. ابراز وجود عبارت است از توانایی فرد جهت دفاع از خود و توانایی «نه گفتن» به تقاضاهایی که فرد نمی خواهد انجام بدهد (بکر، کرون، ون بلکام و ورمی^۳، ۲۰۰۸، به نقل از آدام ریتا^۴، ۲۰۱۰). تحقیقات گوناگون نشان می دهند که بین کمبود مهارت های اجتماعی و بروز اختلالات رفتاری در آینده رابطه وجود دارد. این مشکلات که با عملکرد ضعیف مهارت های اجتماعی فرد مرتبط هستند عبارتند از بزهکاری، نقص در عملکرد تحصیلی و شناختی، فرار از مدرسه و الکلیسم، رفتارهای ضد اجتماعی و اختلالات روانی (ثابتی و شهنی، ۱۳۷۷).

نتایج تحقیقات فروع الدین و صدرالسادات (۱۳۸۱) نشان داد که خودپنداره افراد معتاد و غیر معتاد با یکدیگر تفاوت دارد و خودپنداره منفی را می توان به عنوان عاملی در گرایش به اعتیاد دانست. لازم به ذکر است در تحقیقی که توسط زرگر، نجاریان و نعمی (۱۳۸۷) در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز انجام شد رابطه ای معنادار میان ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد به دست نیامده است. با توجه به اینکه در ارتباط با اعتیاد

1. Jaff
2. Saatcioglu & Erim
3. Bekker, Croon, Van Belkom & Vermeec
4. Adamrita

زنان در ایران، تحقیقات اندکی انجام شده است و اینکه رابطه بین متغیرهای پرخاشگری و ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد، همواره در تحقیقات گذشته از اهمیت خاصی برخوردار بوده است اما بررسی دقیقی از این متغیرها در نمونه دختران در کشور ما صورت نگرفته است. بنابراین، سوال پژوهش حاضر این است که آیا بین پرخاشگری و ابراز وجود با گرایش به اعتیاد رابطه وجود دارد؟ و اینکه آیا گرایش به اعتیاد بر اساس میزان پرخاشگری و ابراز وجود قابل پیش بینی است؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

روش این پژوهش از نوع همبستگی و جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی تهران با دامنه سنی ۱۸ تا ۳۵ سال در سال تحصیلی ۱۳۹۰ بوده است. از آنجا که دانشگاه علامه طباطبایی دارای ۸ دانشکده می باشد و دسترسی به لیست تمامی دانشجویان دختر امکان پذیر نبوده، از مجموع این ۸ دانشکده ۳ دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشکده علوم اجتماعی و دانشکده مدیریت انتخاب سپس با ورود به کلاس هایی که امکان اجرای پرسشنامه ها وجود داشت تعداد ۱۵۰ دانشجو (از هر دانشکده ۵۰ دانشجو) به عنوان نمونه تحقیق انتخاب گردید.

ابزار

۱- پرسشنامه پرخاشگری اهواز^۱: این پرسشنامه مشتمل بر ۳۰ ماده است که توسط زاهدی فر، نجاریان و شکرکن (۱۳۷۹) ساخته شده است. این مقیاس خود گزارش دهی (مداد کاغذی) است و آزمودنی به یکی از چهار گزینه، هرگز، بندرت، گاهی اوقات و همیشه پاسخ گفته و برای هر یک از ۴ گزینه مذکور به ترتیب مقادیر ۰، ۱، ۲، ۳ در نظر گرفته می شود به جز ماده ۱۸ که جهت نمره گذاری در آن معکوس است. نمره کلی این پرسشنامه از صفر تا ۹۰ با جمع نمرات سوالات بدست می آید. افرادی که در این مقیاس

نمره پایین دارند، پرخاشگری پایین خواهند داشت. ضرایب اعتبار پرسش نامه پرخاشگری اهواز برای افراد معتاد ۰/۷۹ برای غیر معتاد ۰/۸۴ و برای کل افراد ۰/۸۴ به دست آمده است که در حد رضایت بخش می باشد.

۲- پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریجی^۱: پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریجی (۱۹۷۵) دارای ۴۰ ماده است اما به دلیل منطبق نبودن بعضی از ماده های آن با فرهنگ ایرانی، ۱۹ ماده آن حذف شده اند و فرم ۲۱ ماده ای آن در ایران مورد استفاده قرار می گیرد. دامنه نمرات این پرسشنامه از ۲۱ تا ۱۰۵ می باشد. این پرسشنامه استاندارد شده نیست. نقطه برش در این پرسشنامه ۵۲ می باشد و کسانی که در این پرسشنامه نمرات کمتر از ۵۲ کسب می کنند به عنوان افراد دارای جرات ورزی پایین تشخیص داده می شوند. این پرسشنامه یک مقیاس ۵ درجه ای است که پاسخ به هر کدام از ماده های آن نمره ای از ۱ تا ۵ دریافت می کند. مجموع نمرات پاسخ دهنده به عنوان میزان جرأت ورزی او در نظر گرفته می شود. ضریب اعتبار به دست آمده برای این پرسشنامه توسط گمبریل و ریجی (۱۹۷۵) ۰/۸۸ گزارش شده است. روایی آن از نظر استادان فن تایید شده است (بهرامی، ۱۳۷۵).

۴۷

47

۳- مقیاس آمادگی به اعتیاد^۲: مقیاس آمادگی به اعتیاد توسط وید و بوچر^۳ (۱۹۹۲) ساخته شد و تلاش هایی در جهت تعیین روایی آن در کشور ایران صورت گرفته است. این پرسشنامه، مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد است که با توجه به شرایط روانی- اجتماعی جامعه ایرانی توسط زرگر ۱۳۸۵، ساخته شد (به نقل از زرگر، نجاریان و نعمی، ۱۳۸۷). این پرسشنامه از دو عامل تشکیل شده و دارای ۳۶ ماده به اضافه ۵ ماده دروغ سنج می باشد. نمره گذاری هر سوال بر روی یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) می باشد. جهت محاسبه روایی این مقیاس از دو روش استفاده شد. در روایی ملاکی، پرسشنامه آمادگی به اعتیاد دو گروه معتاد و غیر معتاد را به خوبی از

1. Gambril & Rigby's Assertiveness Questionnaire
2. Addiction Potential Scale
3. Weed & Butcher

یکدیگر تمیز داده است. روایی سازه مقیاس از طریق همبسته کردن آن با مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست علائم بالینی^۱ ۰/۴۵ محاسبه شده است که معنی دار می‌باشد. اعتبار مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شد که در حد مطلوب می‌باشد (زرگر و همکاران، ۱۳۸۷).

یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
آمادگی به اعتیاد	۱۵۰	۲۸/۲۱۸	۱۳/۴۶
پرخاشگری	۱۵۰	۲۹/۷۱	۱۱/۹۸
ابراز وجود	۱۵۰	۵۶/۵۱	۲۶/۹۵

همانگونه که مشاهده می‌شود میانگین و انحراف استاندارد برای آمادگی به اعتیاد به ترتیب ۲۸/۱۸ و ۱۳/۴۶ می‌باشد. میانگین و انحراف استاندارد به ترتیب برای پرخاشگری ۲۹/۷۱ و ۱۱/۹۸ و برای ابراز وجود ۵۶/۵۱ و ۲۶/۱۵ می‌باشد.

جدول ۲: ضرایب همبستگی پیرسون متغیرهای پیش بین با نمرات آمادگی به اعتیاد

متغیرها	آمادگی به اعتیاد	پرخاشگری	ابراز وجود
آمادگی به اعتیاد	۱	--	--
پرخاشگری	.۶۳	۱	--
ابراز وجود	-.۴۳**	-.۲۵**	۱

**P<۰/۰۱

همانگونه که جدول نشان می‌دهد همبستگی پرخاشگری و ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد به ترتیب ۰/۶۳ و ۰/۴۳- می‌باشد که در سطح ۰/۰۱ معنادار است. این نتایج نشان می‌دهد که بین متغیر پرخاشگری با آمادگی به اعتیاد رابطه مستقیم وجود دارد. اما بین متغیر ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد همبستگی معکوس وجود دارد. یعنی با افزایش میزان ابراز وجود، آمادگی به اعتیاد افراد کاهش پیدا می‌کند و بالعکس. برای پیش‌بینی

آمادگی به اعتیاد براساس نمرات ابراز وجود و پرخاشگری از آزمون رگرسیون چند متغیری استفاده شد که نتایج آن در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۳: خلاصه مدل و ضرایب رگرسیون آمادگی به اعتیاد براساس پرخاشگری و ابراز وجود

متغیرهای پیش‌بینی	ضرایب β	آماره t	سطح معناداری	R	R^2
پرخاشگری	۰/۶۲	۹/۰۶	۰/۰۰۱	۰/۶۹	۰/۴۸
ابراز وجود	-۰/۱۴	-۴/۸۱	۰/۰۰۱	-	-

تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش رگرسیون همزمان نشان می‌دهد که هیچ یک از دو متغیر پیش‌بین در معادله رگرسیون حذف نشده است. مقدار بتا برای دو متغیر پرخاشگری و ابراز وجود به ترتیب ۰/۶۲ و -۰/۱۴ است که در سطح ۰/۰۱ معنادار می‌باشند. این دو متغیر با هم مقدار ۴۸ درصد واریانس آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی می‌کنند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین پرخاشگری، ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد انجام شد. نتایج نشان داد که بین پرخاشگری با آمادگی به اعتیاد، رابطه مستقیم معنی داری وجود دارد. بدین معنا، افرادی که پرخاشگری بیشتری دارند گرایش بیشتری به اعتیاد دارند و بالعکس. این یافته، با نتایج تحقیق ویلز و همکاران (۱۹۹۴)، کوپر، فرون، راشل و مادر^۱ (۱۹۹۵)، باشمن (۱۹۹۷)، ایپستن و همکاران (۲۰۰۰)، جف (۲۰۰۵)، مهربابی زاده، فتحی، شهنی (۱۳۸۷)، اتسیولگ و اریم (۲۰۰۹) و ناجمان و همکاران (۲۰۰۹) هماهنگ می‌باشد. این محققان در نتایج تحقیقات خویش ارتباط بین پرخاشگری و افسردگی با گرایش به مواد مخدر را مورد تایید قرار داده‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که افراد دارای سطوح بالای خشم معمولاً قدرت کمتری برای کنترل تکانه‌های خود دارند، که این ضعف می‌تواند زمینه ساز گرایش به مصرف مواد در افراد مبتلا شود (اسپیلبرگر و ساراسون، ۲۰۰۵). در تبیین چنین یافته ای شاید بتوان گفت که افراد

1. Cooper, Frone, Russel & Muder

پرخاشگر از مواد تنها برای کسب لذت استفاده نمی کنند، بلکه مواد را برای سرکوب و چیره شدن بر طغیان درونی خود به کار می گیرند. از سوی دیگر، این احتمال وجود دارد که رفتار پرخاشگرانه باعث شود که از جانب دوستان و همتایان مثبت که در رویارویی با مشکلات و مسایل زندگی واکنشی منطقی و خویشتن دارانه نشان می دهند، طرد شده و همین سبب پیوستن فرد به گروه های منحرف گردد که این به خودی خود می تواند زمینه مساعدی را برای گرایش به مواد مخدر فراهم آورد. از طرف دیگر بر اساس نظریه ی ناکامی-پرخاشگری، چنانچه فرد به علت مشکلات و مسائل شخصی و اجتماعی با موانع روبه رو شود، این امر می تواند باعث خشم و پرخاشگری او شود از آنجائیکه از نظر فرهنگی و تربیتی در جامعه ممکن است پرخاشگری و اعمال رفتار خشونت آمیز عملی ناپسند تلقی شود، این گونه افراد برای غلبه بر هیجانات و نیل به آرامش درونی به موادی نیاز دارند تا ولو به طور موقت آرامشی برای آنها باشد و آنها این اثر را در مواد مخدر می یابند (مهرابی زاده، فتحی و شهینی، ۱۳۸۷). از جمله، نتیجه دیگر پژوهش این بود که بین ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد رابطه معکوس وجود دارد. بدین معنا که افرادی که قدرت ابراز وجود بیشتری دارند کمتر در معرض گرایش به اعتیاد می باشند. این یافته، با نتایج تحقیق لوریا و لوین^۱ (۲۰۰۵ به نقل از ارجی و حیدری، ۱۳۸۹)، ثابتی و شهینی (۱۳۷۷)، همخوان است. همچنین با بخشی از یافته های زرگری، نجاریان و نعامی (۱۳۸۷) نیز هماهنگ است. آنها به این نتیجه دست یافتند که بین متغیر ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد رابطه معنی دار وجود ندارد اما در همین تحقیق نشان داده شد که بین ابراز وجود با خرده مقیاس آمادگی به اعتیاد منفعل، رابطه معنی دار وجود دارد. از آنجا که نمونه مورد مطالعه در تحقیق زرگری و همکاران (۱۳۸۷) مردان بوده است و در این تحقیق از نمونه دختران استفاده شده است، ممکن است علت تفاوت آن یافته، با یافته دوم پژوهش حاضر، در جنس نمونه ها باشد. در تبیین این یافته دوم مبنی بر وجود رابطه معنی دار بین ابراز وجود با آمادگی به اعتیاد شاید بتوان گفت که افرادی که ابراز وجود

کمتری دارند از عزت نفس و خودپنداره ضعیف تری برخوردارند و به واسطه همین خودپنداره ضعیف توانایی رد درخواست‌های نامعقول دیگران را ندارند. و اینکه این افراد ممکن است جهت تقویت خودپنداره ضعیفشان حتی در جهت همانندسازی با دوستان معتادشان برآیند تا شاید مورد تایید آنها قرار بگیرند و از طرد شدن بیشتر نجات یابند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که هر دو متغیر پرخاشگری، و ابراز وجود توانایی پیش بینی میزان آمادگی به اعتیاد را دارند و هیچ کدام از متغیرهای پیش بین از معادله رگرسیون حذف نشده‌اند. ملاحظه می‌شود که از بین متغیرهای پیش بین، متغیر پرخاشگری پیش بینی کننده قوی تری برای متغیر ملاک یعنی آمادگی به اعتیاد می‌باشد. در تبیین این یافته شاید بتوان گفت که از آنجا که دختران نسبت به پسران جهت بیان خشم خود به دلایل فرهنگی-اجتماعی با محدودیت‌های بیشتری مواجه هستند به ناچار خشم خود را سرکوب می‌کنند و همین عامل باعث می‌شود که آنها جهت رهایی از احساسات ناخوشایندی که بواسطه‌ی سرکوب کردن خشم خود تجربه می‌کنند به دنبال مواد باشند. با توجه به اینکه عوامل مختلفی در سوء مصرف مواد دخالت دارند پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آینده عواملی از جمله جو خانوادگی، سبک‌های دل بستگی، طبقه اجتماعی آزمودنی‌ها را نیز مورد توجه قرار دهند تا قضاوت صحیح تری در زمینه عوامل پیش بینی کننده گرایش به اعتیاد به دست آید. از آنجا که در این تحقیق از نمونه داشجو استفاده شده است تعمیم نتایج این تحقیق، به سایر دخترانی که از تحصیلات دانشگاهی برخوردار نمی‌باشند، با محدودیت همراه می‌باشد.

منابع

ابوالقاسمی، عباس، محمودی، هیوا و سلیمانی، اسماعیل (۱۳۸۸). بررسی نقش سبک‌های دل بستگی و مکانیزم‌های دفاعی در تمیز دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری. **مجله دانشگاه علوم پزشکی و**

خدمات بهداشتی درمانی سبزوار، ۱۶، ۳، ۱۴۱-۱۳۴.

ارجی، اکرم و حیدری، احمد (۱۳۸۹). ویژگی‌های شخصیتی، هیجان خواهی، سبک‌های حل مساله و سیستم

بازداری / فعال سازی بر سوء مصرف مواد. **روانشناسی معاصر**، ۵، ۵۸-۵۶.

اورکی، محمد (۱۳۸۹). بررسی رابطه خشم، خودکارامدی، مهارت های مقابله ای و میل به مصرف مواد در گروهی از درمناجویان وابسته به مواد مخدر افیونی. **فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد**، ۱۸، ۵، ۳۹-۵۴.

بهرامی، فاطمه (۱۳۷۵). **مقایسه اثربخشی آموزش روشهای جرات ورزی به دانش آموزان کم جرات دختر دبیرستانی با شیوه های فردی و گروهی**. پایان نامه کارشناسی ارشد، چاپ نشده، دانشگاه علامه طباطبائی.

ثابتی، فهیمه؛ شهنی بیلاق، منیژه (۱۳۷۷). تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی در کاهش ناسازگاری های اجتماعی-عاطفی دانش آموزان. **مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز**، ۳، ۵. رزاقی، محمد، رحیمی، آفرین، محمدی، کاظم و حسینی، مهدی (۱۳۷۹). **گزارش بررسی سریع وضعیت سوء مصرف مواد در ایران**. معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی کشور و برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل.

رضوانیان، الهام (۱۳۸۷). **بررسی الگوهای اجتماعی مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه های تهران**. پایان نامه دکترای پزشکی عمومی، چاپ نشده، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. زاهدی فر، شهین؛ نجاریان، بهمن و شکرکن، حسین (۱۳۷۹). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش پرخاشگری. **مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه چمران اهواز**، ۳، ۷، ۱۰۲-۷۳.

زرگر، یدالله، نجاریان، بهمن و نعیمی، عبدالزهرا (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی (هیجان خواهی، ابراز وجود، سرسختی روانشناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد به مواد مخدر. **مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز**، ۱، ۳، ۱۲۰-۹۹. فرانکن، رابرت. ای (۱۳۸۴). **انگیزش و هیجان**. ترجمه حسن شمس، غلامرضا محمودی و سوزان امامی پور. تهران: نشر نی.

فروع الدین، اکبر و سید جلال الدین، صدرالسادات (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین خودپنداره و گرایش به اعتیاد در جوانان. **طب و تزکیه**، ۴۶، ۷۴-۶۶.

قاضی نژاد، مریم و ساوالان پور، الهام (۱۳۸۸). بررسی رابطه طرد اجتماعی و آمادگی برای اعتیاد. **مسائل اجتماعی ایران**، ۶۳، ۱۳.

مهرابی زاده، مهناز، فتحی، کیهان و شهنی ییلاق، منیجه (۱۳۸۷). بررسی افسردگی، هیجان خواهی، پرخاشگری، سبک های دلبستگی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی به عنوان پیش بینی های وابستگی به مواد مخدر در نوجوانان پسر شهر اهواز. **مجله علوم تربیتی و روانشناسی**، ۱۵، ۱، ۱۷۸-۱۵۳.

نجاری، فارس. (۱۳۸۶). بررسی اعتیاد در زنان مراجعه کننده به مراکز ترک اعتیاد تهران. **مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران**، ۴، ۲۵، ۴۶۳-۴۵۷.

Adam Rita, C. S. (2010). **The effect of gestalt therapy and cognitive- behavioural therapy group intervention on the assertiveness and self- steem of women with physical disability facing abuse.** For the degree of doctor of philosophy, wayne state university.

Agnew, R. (1985). A revised strain theory of delinquency. **Social force**, 64,51,67.

Bushman, B. J. (1997). **Effect of alchole on human aggression:** Validity of proposed explanations. New york: plenum press.

Cooper, M. L., Frone, M. R. , Russel, M. & Muder, P. (1995). Drinking to regulate positive and negative emotions. A motivational model use. **Journal of Personality and Social Psychology**, 69-990-1005.

Epstien, J. A., Botvin, G. J., Diaz, T., Willams, C., & Griffin, K. (2000). Aggression, victimization, and problem behavior among inner-city minority adolescent. **Journal of Child and Adolescent Substance Abuse**, 9, 51-66.

Gambrill, E., Richey, C. (1975). An assertion inventory for use: In assessment and use. **Behavior Therapy**, 6,550-561.

Hayatbakhsh, M. R., Najman, J. M., Williams, G. M., Bor, W., O`Callaghan, M. (2009). Multiple risk factor model predicting cannabis use and use disorders: A longitudinal study . **The American Journal of Drug and Alcohol Abuse**, 35,399-407.

Jaff, A. (2005). Drug use and aggression: **The effect of rumination and other person related variables.** California State University Long Beach Psychology.

Leshner, A. L. (1998). **Drug addiction research and the health of women.** US National Institute of Health, Diane Publishing Co.

Najman, M., Boor, N. & Willyamz, M. (2009). Multiple risk factor Model predicting cannabis use and use disorders: a longitu dinal study. **The American journal of drug and alcohol abuse**, 35,6,399.

Saatcioglu, O., & Erim. R. (2009). Aggression among Male Alcohol-Dependent Inpatients who Smoke Cigarettes. **The Journal of Psychology**, 143,6,615.

Spielberger, C. D. & Sarason, I. G. (2005). **Stress and Emotion.** (volume 17). New York, Rutledge.

United Nation Office for Drug Control and Crime Prevention. (2008). **World Report.** New York. United Nation.

- Weed, N., Butcher, N. J., Mckenna, T., & Ben-Porath, Y. (1992). New measures for assessing alcohol and other drug problems with MMPI-2, APS & AAS. **Journal of Personality Assessment**, 58,389-404.
- Wills, T. A., Vaccaro, D., & Mcnamara, G. (1994). Novelity seeking, risk taking and related constructs as predictors of adolescent substance use. **Journal of Substance Abuse**, 6,1-20.

Archive of SID

۵۴
54

سال پنجم، شماره ۲۰، زمستان ۱۳۹۰
Vol. 5, No. 20, Winter 2012